

Lezerskonferentie 10/11 juni 1988

Impressies konferentieganger

Gewoon wat indrukken zei de redactie. Geen waterdicht verslag van de lezerskonferentie. Dat komt in de brochure die we ervan gaan maken. Ik allang lekker, want al heb ik geen hekel aan notulen maken, zomaar wat impressies op papier zetten is natuurlijk veel leuker. Je kunt er veel meer kanten mee op: het is mijn verhaal. Hoe iemand anders het allemaal ervaren heeft is zijn of haar zaak. Daar gaat-ie dus

Het leukste van zo'n conferentie is voor mij dat je er allerlei mensen tegenkomt die je anders veel te weinig ziet. Meestal is dat een hartelijk weerzien, maar je kunt ook op je donder krijgen, omdat iemand vindt dat je hem of haar (te) lang verwaarloosd hebt. En omdat zo iemand helemaal gelijk heeft, zit er weinig anders op dan deemoedig het hoofd buigen en beterschap beloven. Tijd dus voor een mentale notitie, want belofte maakt schuld en bovendien, als minnaar van de edele kunst van het ouwehoeren, moet ik toch eigenlijk hoognodig weer 's bijpraten ... Nou hoor ik de lezer(es) al hardop denken dat deze impressies meteen al een te persoonlijk karakter krijgen en dat men liever iets over de conferentie zelf wil vernemen. Nou rustig maar, dat komt óók. Vergeet trouwens niet, lieve vriend(in), dat ook het persoonlijke politiek is. Daar ga ik nu niet op door. Denk daar zelf maar 's over na.

Knap verhaal

Een van de mensen die ik na lange tijd weer terugzag, was Dick de Graaf en ook dat weerzien was hoogst plezierig. En niet alleen in de persoonlijke sfeer. Hij stak namelijk van achter de tafel een verhaal af waarin ik me uitstekend kon vinden. Dick zag kans om in een bijna klassiek te noemen marxistische gedachtengang op een heel begrijpelijke manier problemen aan de orde te stellen die op zich helemaal niet zo eenvoudig zijn.

Knap hoor. Van zo'n man zou ik wel eens een kaderkursus willen meemaken. Ik zou daar denkkelijk, net als deze keer, heel wat van 'meenemen'. Pure theorie is natuurlijk ook best mooi, maar nog veel mooier is het als iemand in staat is die te verbinden met praktijkervaringen die voor iedereen herkenbaar zijn. Dat deed Dick en daar zullen meerderen hem dankbaar voor geweest zijn.

Het is, zoals al gezegd, hier niet de bedoeling alle inleidingen volledig uit te spinnen. Daar komt dus een brochure

over en als je zo stom bent die te zijner tijd niet te kopen, moet je het ook zelf maar weten. Echter, Dick's verhaal verdient meer dan hier een schouderklopje, hoe gemeend ook. Er zijn aan het front van de arbeid reusachtige veranderingen gaande die het uiterste vragen van de spankracht van de vakbeweging. Internationalisatie van het kapitaal en tegelijk decentralisatie van de produktie. Invoering van nieuwe technologieën, uitbesteding van delen der produktie, gebruik van oproep- en inleenkraften, nieuwe technieken om aan de aloude behoefte van ondernemers om 'hun' arbeiders onder controle te houden te voldoen. De groeiende tendens bij ondernemers om de arbeidersverhoudingen *binnen het bedrijf* te regelen en de vakbond buiten de deur te houden. Dick zette dat allemaal heel helder op een rijtje. En hij had, vind ik, al helemaal gelijk toen hij vaststelde dat het niet de tegenstrategie van de vakbeweging kan zijn te proberen je aantrekkelijk te maken als marktpartij. Eén experiment Dick Visser/Jan Schermer is méér dan genoeg ...

De discussie na Dick's inleiding was vrij summier. Ze draaide vooral om de vraag: hoe los je de tegenstelling vakbondstop/basis op. Volgens Dick gaat het er vooral om het gevoel van onmacht bij de basis te doorbreken. Dat bereik je niet door passief af te wachten of er uit die basis wat op komt borrelen. Je moet dat actief voorbereiden in de bedrijven, zodat de mensen niet langer de berustende houding van 'dit overkomt ons' hoeven te hebben.

Somber verhaal

Willem Agenant zal wel niet boos worden als ik zeg dat zijn inleiding mij tegenviel. Daar zijn we té lang te goede vrienden en kameraden voor. Maar ik vond die inleiding nogal mat en weinig geïnspireerd. Ik zei het al: ook het persoonlijke is politiek en je hoeft *mij* niet te vertellen hoe moe je kunt worden van het taaie gevecht met de burocratie. En van de teleurstellingen die men-

sen op wie je dacht te kunnen steunen, je kunnen bezorgen. Ik weet daar alles van en heb er dus ook geen behoefte aan verwijten te maken. Als er iemand wat te verwijten valt, dan is het de vakbondburocratie die, net als de drank, meer kapot maakt dan je lief is. Nou was er uit Willem's verhaal niettemin heel wat te halen wat de moeite waard was. Alleen die ondertoon van 'dat de ondernemers er altijd al op uit zijn geweest de arbeiders onder controle te houden' beviel me niet zo. Natuurlijk is dat zo, maar slechte verstanders (en die zijn talrijker dan je zou willen) kunnen daar maar al te gemakkelijk uit konkluderen dat het dan ook wel altijd zo zal blijven. Vertel me nou niet dat Willem het niet zo bedoelde. Dat geloof ik zelf ook wel. Maar je moet verdomd goed oppassen dat je eigen pessimisme-op-korte-termijn niet op anderen uitwerkt als *défaitisme-op-lange-termijn*. Hoe groot en diepsnijdend de tegenslagen en teleurstellingen ook zijn, er zit beweging in de zaak, al heb je soms een mikroskoop nodig om die beweging waar te nemen.

Genoeg gepreekt. Laten we het over positievere dingen hebben. Die zaten er ruim genoeg in Willem's inleiding. Het is inderdaad van het grootste belang in alle duidelijkheid voor je te zien over wat voor een breed front de ondernemers in de aanval zijn. Het streven naar het beheersen van de 'faktor arbeid' mag dan zo oud zijn als het kapitalisme zelf, de professionalisering van de beheerstechnieken neemt angstwekkende vormen aan en het gestaag groeiende leger personeelsfunktionarissen wordt steeds meer getraind op het beheersen van de arbeid. Ook het verdeel- en heerssysteem wordt steeds verder geperfectioneerd. Dat beperkt zich niet meer tot individuen, maar breidt zich uit over hele groepen van de bevolking. De beruchte 'tweedeling' dus.

In die beheersing van de arbeid hebben de ondernemers ook de OR een 'nuttige' functie toegedacht. Ze komen er steeds meer achter dat zo'n OR voor hen een prima communicatiekanaal kan zijn. Je kunt hem gebruiken om je eigen boodschappen van boven naar beneden door te geven. Je houdt je vinger aan de pols wat betreft hetgeen er onder 'je' mensen leeft en het is heel

Lezerskonferentie 10/11 juni 1988, foto Anne Vaillant

wat beter om eventuele problemen te kanaliseren via de OR dan dat je gekonfronteerd wordt met akties van de BLG. Enzovoort en -zoverder. Willem vindt dat we, zij het op termijn, van de OR af moeten en dat de werkelijke machtsvorming alleen aan de basis kan plaatsvinden.

Gezien de gretigheid waarmee de discussie na de bijdrage van Dick de Graaf zich op zijpaden begaf, kon voorzitter Hans Boot niet nalaten iedereen te verzoeken zich bij het onderwerp: *union busting* te houden. Dat deed men braaf, want zo zijn we dan ook wel weer. Het deed trouwens geen afbreuk aan de levendigheid van de discussie. Waaruit overigens bleek dat Willem diverse spijkers recht op hun kop geslagen had. Al werd zijn relatief sombere kijk door lang niet iedereen gedeeld. Wat *mij* weer deugd deed.

Toch naar het Museumplein

De stemming in de konferentie werd mijns inziens het best geïllustreerd door het feit dat met instemming van vrijwel iedereen tot na elfen werd doorgegaan. En ik heb me laten vertellen dat, na het sluiten van de vergadering, sommigen op eigen houtje tot in de kleine uurtjes zijn blijven doordiskussiëren. En toch kwamen die bijna allemaal zaterdagmorgen weer fris naar de *Open Vaart*. Je houdt het niet voor mogelijk. De opkomst die zaterdag viel niet tegen. De organisatoren waren bang geweest

dat vanwege de Anti-Apartheidsdemonstratie maar heel weinigen naar de Solidariteit-konferentie zouden komen. Dat viel dus mee. In totaal (vrijdagavond en zaterdag samen) telde we zo'n zestig (verschillende) mensen. We hebben er in het verleden wel eens veel meer gehad, maar gezien de omstandigheden hadden we geen reden om te mopperen. Doen we dus ook niet.

De eerste vraag die beantwoord moest worden was of we, zoals oorspronkelijk gepland, in groepen zouden beginnen of meteen maar plenair. De grote meerderheid was voor plenair en ik denk dat dat, gegeven de opkomst en de korte tijd die we overhielden (we besloten 's middags naar het Museumplein te gaan) verstandig was. Dat moet ook wel, want ik was daar ook voor. We kregen dus eerst de inleidingen.

Rechtersrecht

Ria Hermanussen beet het spits af. Dat deed ze uitstekend. De samenhangen tussen flexibilisering, vergroting van de bedrijfsefficiëntie, beheersingstechnieken en vakbondsuitdrijving kwamen prima uit de verf. Jammer vond ik echter dat ze, vast en zeker onbedoeld, door ook de OR-problematiek aan te pakken, heel wat gras voor de voeten van Lian Smeekens wegmaaide. Jeroen Zonneveld had daar, als voorzitter, een stokje voor moeten steken. Maar ja, het beste paard laat wel eens een vijf val-

len. Maar Lian kwam door het wegvalen van een belangrijk deel van haar betoog, dat ze kennelijk goed had voorbereid, volgens mij in moeilijkheden. Ze moest duidelijk improviseren en dat is niet iedereen gegeven. Dat wil niet zeggen dat er geen waardevolle elementen in haar bijdrage zaten. Integendeel, het zat er vol mee. Die zullen nog wel beter tot hun recht komen wanneer haar tekst in de komende brochure nagelezen kan worden. Wie goed luisterde kon zich trouwens ook nu al een scherp beeld vormen van wat er momenteel in de gezondheidszorg gaande is. Daar wordt de numerieke zwakte van met name de AbvaKabo uitgebuit om het arbeidsvoorwaardenbeleid over te hevelen naar de ondernemingsraden. De CAO wordt uitgekleeft, de flexibilisering is ook daar in opmars, prestatiebeloning ligt vlak om de hoek en de beloningsstructuur wordt aangevallen. Ook hier wordt de een tegen de ander uitgespeeld en ontstaan er grotere verschillen in arbeidsvoorwaarden. Verdeel en heers - óók in de gezondheidszorg.

Wout van Veen was kwaad op de *Internationale Kommunistische Strooming*, waarvan hij een pamflet in de handen gedrukt gekregen had waarin het ANC werd aangevallen. Ik kon me Wout's woede best voorstellen, maar zijn uitval leek me wat te veel eer voor zoveel onnozelheid.

Ook van Wout's inleiding kan gezegd worden dat het maar goed is dat die in druk verschijnt. Dan kan menig vakbondsaktivist zijn/haar voordeel doen met dat heldere verhaal. *Mijn* (voorlopige) konklusie uit Wout's gedachtengang is dat het huidige 'rechtersrecht' verdomd lastig kan zijn, maar dat in laatste instantie de vraag: staken of niet staken, wordt beantwoord in de krachtsverhouding tussen kapitaal en arbeid. Wat dat betreft valt er een duidelijke verbinding te leggen tussen Wout's betoog en het slot van het verhaal van Dick. Overigens heeft Wout me er aan herinnerd dat het rapport van de juridische FNV-kommissie over het stakingsrecht alweer een paar weken op mijn schrijftafel ligt en dat het hoog tijd wordt dat eens aandachtig te lezen. Per slot van rekening was ik indertijd sekretaris van het Komitee Stakingsrecht dat onder andere de beroemde brochure van Herman Drenth uitgaft...

Toenemende beheersing

Michel Tilanus sprak vanuit *zijn* ervaring bij Van den Berg & Jurgens (Unilever). Ook daar nieuwe organisatie van de arbeid. Ook daar het verschijnsel dat de vakbond (in dit geval de Industriebond FNV) weinig initiatief toont en maar afwacht wat er van de werkvloer komt. De staking bij VdB & J was in principe niet anders dan zoveel andere stakingen. Nieuw was misschien dat de strategie van de ondernemingsleiding exakt afkomstig was uit het draaiboek, opgesteld door de Algemene Werkgeversvereniging. De stakingsleiding kende dat draaiboek ook en dat bleek in de praktijk veel voordeel op te leveren. Je wist altijd wat er aan zat te komen ... Een verbinding met Wout's betoog lag in Michel's nadruk op het feit dat staken in de praktijk moeilijk is vanwege al die procedures. De bond komt daarbij vaak voor moeilijke keuzen te staan, zoals kortgeleden bij de schoonmakers op Schiphol.

Louis van de Sanden mocht voor heksesluite spelen. Hij gaf een compact overzicht van het oprukkende streven naar flexibele inzetbaarheid van arbeiders, het toenemen van het aantal inleenkrachten, de loskoppeling van arbeidstijd en bedrijfstijd, verscherpte beoordelingsmethoden, de invoering van prestatiebeloning. Het wordt steeds moeilijker om in bedrijfstijd te vergaderen, maar daar had Louis een eenvoud-

dig recept voor: dóen, niet over praten. Hij had het nog over de hand over hand toenemende elektroniese registratie van persoonsgegevens en de gaten in de wet op de personenregistratie. In feite kwam ook Louis' verhaal neer op des ondernemers streven naar een grotere beheersing van de mensen op de werkvloer.

Jeroen Zonneveld vroeg, afsluitend en als voorzitter, naar tegenstrategieën. Maar die heb ik, misschien omdat ik niet goed meer luisterde, niet gehoord. We kwamen in tijdnood. Toen kwam, tot mijn vreugde, *de Gemeentereiniging* uit Nijmegen. Ik heb me tranen gelachen. Die lieden nemen met hun bittere spot alles en iedereen op de korrel. Meesterlijk! Van harte aanbevolen voor andere bijeenkomsten!

En toen ging men haastiglijk naar het Museumplein, onze vrienden in Azania (Zuid-Afrika) steunen. Voorwaar een goede zaak. Dat verzoende me grotendeels met het feit dat onze conferentie dan wel niet in het water was gevallen, maar niettemin natte voeten gekregen had. Dat was dus mijn 'impressie'. Alleen wil ik nog zeggen dat het me zeer verheugde dat de gemiddelde leeftijd van de aanwezigen zo laag was. Zeker, de oude vergadertijgers waren er óók, maar er waren véél jongeren. Prima!

Rein van der Horst

Lezerskonferentie 10/11 juni 1988, foto Anne Vaillant